

Boven: Louis Andriessen
Onder: Erik Satie

1, 3, 4, 5 juni Den Haag, Koninklijk
Conservatorium, 20.15 uur
2 juni Den Haag, Koninklijk
Conservatorium, 21.00 uur
(tv-opname)

De Tijd*

L. Andriessen

voorafgegaan door

Messe des pauvres

E. Satie/L. Andriessen

9 juni Amsterdam, Concertgebouw
(Grote Zaal), 21.15 uur

KRO-radio-productie

De Nacht van Andriessen

12 juni Den Haag, Hot Theater,
20.30 uur
13 juni Utrecht, Muziekcentrum
Vredenburg (Kleine Zaal),
20.15 uur
15 juni Rotterdam, De Doelen
(Kleine Zaal), 20.15 uur

Mattheus Passie

L. Andriessen/L. Ferron

* Wereldpremière

1, 3, 4, 5 juni Den Haag, Koninklijk
Conservatorium, 20.15 uur
2 juni Den Haag, Koninklijk
Conservatorium, 21.00 uur
(tv-opname)

De Tijd*

L. Andriessen

voorafgegaan door:

Messe des pauvres

E. Satie/L. Andriessen

muzikale leiding Reinbert de Leeuw
scènische vormgeving Paul Gallis, Paul Vermeulen
Windsant
klok Theo Jeuken

Vokaal en instrumentaal ensemble van het Koninklijk Conservatorium

viool Frank de Groot
Josje ter Haar
Mireille van der Wart
Steven Stewart
Marijn Mijnders
Joyce Tan
altviool Arjen Sloof
Nick Idema
contrabas Jeroen Niewint
Els Fokkelman
Willem de Groot
Erik Cantrijn
fluit Katinka Pasveer
Dorien Schade
Hans Wolff
Evelien Poser
Marion Moonen
Corianne Hoekstra
altfluit Carla Meijers
Rik Andriessen
basklarinet Janet Ramsaran
Benno Torrenga
Hans Witteman
contrabasklarinet Terje Lerstad
trompet Avishay Yarkoni
Tom Grevenbroek
Ger van Dijk
Alexander Zwaan
Guido Kuipéri
Theo Hartman

* Wereldpremière

piano Sepp Grotenhuis
Ellen Corver
harp Nicolette Smit
Elaine van der Wart
basgitaar Pablo Nahar
Joep Lumeij
slagwerk Antonio Lopez Rios
Ruud Cornelissen
Frank Schermer Voest
Jeroen van der Hoff
Peppie Wiersma
John Boon
Henk Veldhuizen
koor Yvonne Benschop
Gaudia Geijzen
Ymske Koopal
Ellen van Lier
Camille van Lunnen
Susan Pronk
Ruth Rainero
Evelien Vis
hammondorgel Nicolette Heerema

Uitvoering decorstukken en belichting Theatergroep Perspekt, Haarlem
W. Beyne & Zoon, Amsterdam

Artilan, Etten Leur
Flashlight
Adrian Walton-Smith
Technische medewerkers Guus van Haastert
Rein Ulbrich
Peter Bijl
Kees Hiep

Produktieleider Frits van den Haspel

Bezetting Messe des pauvres

viool Frank de Groot
Josje ter Haar
Mireille van der Wart
Marijn Mijnders
Steven Stewart
Joyce Tan
Hadewich Steenbergen
altviool Arjen Sloof
Nick Idema
celli Lucia Swarts
Wouter Mijnders
Susan Degerfors
Arthur de Groot
bas Willem de Groot
Erik Cantrijn
harp Elaine van der Wart
contrabas Terje Lerstad
accordeon Nicolette Heerema

— zie verder volgende pagina

koor Frank Pondman
 Arjen Liesker
 Johan Smit
 Eddie van der Meer
 Mark Drost
 Jan Majoor
 Frans Huijts
 Peter Dijkstra
 Yvonne Benschop
 Gaudia Geijsen
 Ymske Koopal
 Ellen van Lier
 Camille van Lunen
 Susan Pronk
 Ruth Rainero
 Evelien Vis

De Tijd

Boven de partituur van 'De Tijd' staat de volgende regel uit Dante's *Divina Commedia*, die als motto kan dienen voor de betekenis van het hele stuk "...mirando il punto a cui tutti li tempi son presenti" ("...naar het punt schouwend, waar zich als heden alle tijden melden"). De opgave was een compositie te maken, die een klankbeeld oproept van een 'gecontinueerd heden', een gewaarwording van een stilstaande tijd. De muziek is geschreven voor een grote bezetting, bestemd voor de leerlingen van het Koninklijk Conservatorium.

Er spelen zich in het stuk voortdurend verschillende muzikale 'tijden' af: ritmes met een eigen metrische en instrumentale identiteit.

De eerste laag is die van het koor. Zij zingen (steeds om beurten, verdeeld in twee groepen) de tekst van Augustinus, begeleid door instrumenten die de toon kunnen vasthouden, zoals violen, fluiten en orgel, altijd in gelijke notenwaarden. De akkoorden zijn meestal achtstemmig, en diatonisch van aard.

Een tweede 'tijd' is die van instrumenten, die uitklinkende tonen produceren: de piano's, vibrafoons, crotales. Deze spelen akkoorden in een *onregelmatig*, driedelig ritme: het jamberitme kort-lang. Aanvankelijk eveneens zeer langzaam, versnelt zich dat ritme stapsgewijs tot een ritme van drie kwarten. Hoewel de akkoorden van de tweede groep voortkomen uit hetzelfde toonmateriaal als de regelmatige 'cantus-firmus'-akkoorden, klinken ze meer chromatisch.

Later in het stuk worden meer dan twee ritmes met elkaar gecombineerd. Maar alle muzikale 'lagen' hebben een, zij het zeer langzaam, *regelmatig* ritme (bijvoorbeeld toonduren van 12 achtsten tegen 11 achtsten tegen 9 achtsten), met uitzondering van de 'klokken'-akkoorden (piano's, vibrafoons, crotales etc.), die altijd zeer langzaam versnellen.

Pas tegen het eind van het stuk worden deze functies in de verschillende orkestrgroepen, en hun ritmische en harmonische materiaal verwisseld.

De gebruikte tekst van Augustinus luidt als volgt:

quis tenebit illud et figet illud, ut paululum stet, et paululum rapiat splendorem semper stantis aeternitatis, et comparet cum temporibus nunquam stantibus, et videat esse incomparabilem: et videat longum tempus nisi ex multis praetereuntibus motibus, qui simul extendi non possunt, longum non fieri; non autem praeterire quicquam in aeterno, sed totum esse praesens; nullum vero tempus totum esse praesens; et videat omne praeteritum propelli ex futuro, et omne futurum ex praeterito consequi, et omne praeteritum ac futurum ab eo, quod semper est praesens, creari et excurrere? quis tenebit cor hominis, ut stet et videat, quomodo stans dicitet futura et praeterita tempora nec futura nec

praeterita aeternitas? numquid manus mea valet hoc aut manus oris mei per loquellas agit tam grandem rem?
 Augustinus: Confessiones, boek 11, hoofdstuk 11.

Vertaling:

Wie zal het (hart) vasthouden en het bevestigen, opdat het een ogenblik stilsta en een ogenblik grijpe de glans der altijd stilstaande eeuwigheid en ze vergelijkte met de nooit stilstaande tijden, en zie, dat een lange tijd niet anders dan door vele voorbijgaande bewegingen, die gelijktijdig zich niet kunnen uitbreiden, lang wordt; dat echter niets voorbijgaat in de eeuwigheid, maar zij in haar geheel tegenwoordig is; doch dat geen tijd in zijn geheel tegenwoordig is: en dat het zie dat al het verledene uit het toekomstige verdrongen wordt en al het toekomstige uit het verledene volgt en al het verledene en toekomstige door datgene, wat altijd tegenwoordig is, geschapen wordt en daarvan uitgaat? Wie zal het hart der mensen vasthouden, opdat het stilsta en zie, hoe de eeuwigheid stilstaand de toekomstige en verleden tijden vaststelt, hoewel zelf noch toekomstig noch verleden? Vermag soms mijn hand dit, of kan de hand van mijn mond met woorden een zo grootse zaak volbrengen?

(Vertaling: J.A. van Lieshoudt O.E.S.A., De Nederlandse Boekhandel Antwerpen).

Het werk duurt 41 minuten.

Louis Andriessen, mei 1981

'Messe des pauvres'

Satie's *Messe des pauvres* is oorspronkelijk geschreven voor koor en orgel.

De bewerking, gemaakt voor een concert van het Nederlands Kamerorkest onder leiding van Reinbert de Leeuw in 1980, is geschreven voor accordeon, 15 solostrijkers, contrabasclarinet en harp.

Twaalf van de vijftien strijkers hebben verstemde snaren. De verstemmingen zijn zodanig, dat bijna het gehele toengebied door de losse snaren wordt bestreken.

Zij spelen het gehele stuk alleen de losse snaren.

L.A., mei 1981